

Секція Освіта	
УДК 378.013:[796.015:316.77-047.22]1	
Дата першого надходження статті до видання	2026-02-15
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-02-15
Дата публікації/оприлюднення	2026-04-30

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Віталій Коробейнік

доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету фізичного виховання і спорту Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Харків, вул. Алчевських, 29, 61002, Україна, **email:** vitalii.korobeinik@hnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6030-1305>

Анотація. Відповідно до вимог Стандарту за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» як бакалаврського, так і магістерського рівнів вищої освіти, професійна діяльність фахівця сьогодні передбачає не лише володіння спеціальними знаннями з теорії та методики спортивного тренування, а й сформованість комплексу загальних і фахових компетентностей, серед яких важливе місце займає здатність до ефективної професійної комунікації. Специфіка тренерської діяльності полягає у постійній міжособистісній взаємодії з різними суб'єктами спортивного процесу – спортсменами різного віку та рівня підготовленості, батьками, тренерським колективом, адміністрацією, медико-біологічними службами, спортивними менеджерами.

Метою статті є теоретичний аналіз проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів та наукове обґрунтування педагогічних умов її формування в процесі професійної підготовки. *Об'єкт дослідження:* професійна підготовка майбутніх тренерів у вищих педагогічних закладах освіти. *Предмет дослідження:* педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів.

Відповідно до визначеної мети дослідження, було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили всебічне вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів у процесі професійної підготовки.

Водночас проблема формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів та наукове обґрунтування педагогічних умов її формування в процесі професійної підготовки з урахуванням специфіки спортивно-педагогічної діяльності, сучасних освітніх вимог та викликів професійного середовища залишається недостатньо розробленою, що зумовлює теоретичну і практичну значущість даного дослідження.

У результаті дослідження встановлено, що найбільш ефективними є педагогічні умови, які комплексно охоплюють мотиваційний, змістово-процесуальний і практико-рефлексивний аспекти професійного становлення здобувачів: формування позитивної мотивації та ціннісного ставлення до професійної комунікації, інтеграція комунікативно орієнтованого змісту та інтерактивних технологій у професійну підготовку, залучення здобувачів до практичної комунікативної діяльності та розвитку професійної рефлексії.

Ключові слова: майбутній тренер, компетентність, комунікативна компетентність, професійна комунікація, спортивно-педагогічна діяльність.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE COACHES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING**Vitalii Korobeinik**

doctor of pedagogical sciences, associate professor, dean of the Faculty of Physical Education and Sports H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Alchevskikh St., 29, Ukraine, **email:** vitalii.korobeinik@hnpu.edu.ua <https://orcid.org/0000-0001-6030-1305>

Abstract. According to the requirements of the standard for the specialty 017 “Physical Culture and Sports” of both bachelor's and master's levels of higher education, the professional activity of a specialist today involves not only possession of special knowledge in the theory and methodology of sports training but also the formation of a complex of general and professional competencies, among which the ability to engage in effective professional communication occupies an important place. The specificity of coaching activity lies in constant interpersonal interaction with various subjects of the sports process—athletes of different ages and levels of preparedness, parents, coaching staff, administration, medical and biological services, and sports managers. The purpose of the article is a theoretical analysis of the problem of forming communicative competence of future coaches and a scientific substantiation of the pedagogical conditions for its formation in the process of professional training. Object of research: professional training of future coaches in higher pedagogical educational institutions. Subject of research: pedagogical conditions for the formation of communicative competence of future coaches.

In accordance with the defined purpose of the study, a complex of general scientific and special methods was applied, which ensured a comprehensive study of the problem of forming the communicative competence of future coaches in the process of professional training. At the same time, the issue of creating the communicative competence of future coaches and the scientific substantiation of the pedagogical conditions for its formation in the process of professional training, taking into account the specifics of sports and pedagogical activity, modern educational requirements, and challenges of the professional environment, remains insufficiently developed, which determines the theoretical and practical significance of this study. As a result of the study, it was established that the most effective pedagogical conditions are those that comprehensively cover the motivational, content-processual, and practical-reflective aspects of the professional development of applicants: the formation of positive motivation and a value-based attitude to professional communication, the integration of communicatively oriented content and interactive technologies into professional training, the involvement of applicants in practical communicative activity, and the development of professional reflection.

Keywords: future coach, competence, communicative competence, professional communication, sports and pedagogical activities.

Вступ

Актуальність проблеми. Трансформація сучасної системи вищої освіти України, інтеграція до європейського освітнього простору, упровадження компетентнісної моделі професійної підготовки та зростання суспільного запиту на якість спортивно-педагогічної діяльності зумовлюють необхідність переосмислення змісту підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Відповідно до вимог Стандарту за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» як бакалаврського, так і магістерського рівнів вищої освіти, професійна діяльність фахівця сьогодні передбачає не лише володіння спеціальними знаннями з теорії та методики спортивного

тренування, а й сформованість комплексу загальних і фахових компетентностей, серед яких важливе місце займає здатність до ефективної професійної комунікації.

Специфіка тренерської діяльності полягає у постійній міжособистісній взаємодії з різними суб'єктами спортивного процесу – спортсменами різного віку та рівня підготовленості, батьками, тренерським колективом, адміністрацією, медико-біологічними службами, спортивними менеджерами. За таких умов комунікативна компетентність виступає не лише складником професійної культури тренера, але й важливим чинником управління навчально-тренувальним процесом, формування мотивації спортсменів, створення позитивного психологічного клімату в команді, попередження та конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, забезпечення ефективного педагогічного впливу.

Особливого значення проблема набуває в умовах цифровізації освіти, розширення міжнародної академічної та спортивної мобільності, використання дистанційних та змішаних форм взаємодії, що вимагає від майбутнього тренера здатності адаптувати власну комунікативну поведінку до нових форматів професійної діяльності. Крім того, сучасний спорт характеризується високим рівнем психоемоційного навантаження, конкуренції та відповідальності за результати підготовки спортсменів, що підсилює роль емоційного інтелекту, емпатії, лідерських якостей і комунікативної гнучкості тренера.

Водночас проблема формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів та наукове обґрунтування педагогічних умов її формування в процесі професійної підготовки з урахуванням специфіки спортивно-педагогічної діяльності, сучасних освітніх вимог та викликів професійного середовища залишається недостатньо розробленою, що зумовлює теоретичну і практичну значущість даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано згідно з темою наукового дослідження кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди «Інноваційні технології в підготовці фахівців різних галузей» (державний реєстраційний номер 0120U104987) та планом науково-дослідної роботи кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди на 2021-2026 рр. «Розробка і обґрунтування технологій зміцнення здоров'я і гармонійного розвитку людей різних вікових і соціальних груп (номер державної реєстрації 0121U110053).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць українських дослідників – Н.Беседа, К.Гнатенко, Г.Грибан, О.Лахтадир та інші – засвідчує наявність значного теоретичного доробку щодо формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту [1;2;4;5;6;13;14].

Аналіз і узагальнення науково-теоретичних джерел засвідчують наявність різних підходів до трактування сутності поняття «комунікативна компетентність» та відсутність єдності у його науковому визначенні [7;8;9;11]. У контексті дослідження сутності комунікативної компетентності науковий інтерес становлять підходи до трактування цього феномену, запропоновані О. Добротвор, яка виокремлює інформаційний, лінгвістичний та діяльнісний підходи. Особливо значущим у межах даного дослідження є діяльнісний підхід, відповідно до якого комунікативна компетентність проявляється безпосередньо в процесі діяльності та визначає здатність особистості до ефективного розв'язання професійних і соціальних завдань, здійснення цілеспрямованої продуктивної взаємодії та конструктивної кооперації з іншими суб'єктами спілкування [3].

У межах дослідження особливу наукову цінність має трактування поняття «компетентність», запропоноване В. Ягуповим та В. Свистуном. На думку дослідників,

компетентність слід розглядати як інтегральну характеристику особистості фахівця, що відображає рівень його теоретичної, практичної, особистісної та психологічної готовності до здійснення професійної діяльності, а також наявність професійно значущих якостей, які забезпечують її ефективну реалізацію [12]. Подальшу конкретизацію змісту цього поняття знаходимо у працях І.Черезової, яка трактує комунікативну компетентність як здатність особистості встановлювати й підтримувати конструктивні контакти з оточенням, а також як інтегровану сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують результативність процесу спілкування [10]. К.Гнатенко обґрунтовує доцільність комплексного підходу до формування мовної компетенції як цілісного утворення [1].

На думку О.Лахтадир, комунікативна компетентність це утворення особистості, що являє собою сукупність комунікативних знань, вмінь і навичок, використаних нею в діяльності та спілкуванні. У теоретичній моделі психологічної структури комунікативної компетентності фахівців з фізичного виховання і спорту авторка виділяє основні компоненти її структури: когнітивний, комунікативно-мовленнєвий, соціально-перцептивний і інтерактивний [6].

Компонентами комунікативної компетентності, розробленої Б. Шпітсбергом і В. Купахом, виступають комунікативні знання, уміння і мотивація до спілкування [17]. У свою чергу, Дж. МакКроскі, виділяє наступні компоненти комунікативної компетентності: когнітивний, психомоторний і афективний [16]. Зокрема, Дж. Лайт, та Д. Макнотон стверджували, що для того, щоб продемонструвати комунікативну компетентність, особи повинні були розвивати та інтегрувати знання, судження та навички в чотирьох взаємопов'язаних сферах: лінгвістичній, операційній, соціальній та стратегічній [15].

Виділення невирішеної частини проблеми. Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених проблемі професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту, питання формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів потребує подальшого наукового осмислення. Аналіз наукових джерел засвідчив, що дослідниками розкрито сутність, структуру та окремі механізми розвитку комунікативної компетентності, проте недостатньо вивченими залишаються педагогічні умови її цілеспрямованого формування саме в процесі професійної підготовки майбутніх тренерів. Зокрема, потребують уточнення зміст і характеристика структурних компонентів комунікативної компетентності, критерії, показники та рівні її сформованості, що уможливить об'єктивне оцінювання динаміки професійного становлення здобувачів, визначення ефективних педагогічних технологій її розвитку, корекції та практичної реалізації в умовах спортивно-педагогічної діяльності.

Виявлені наукові підходи демонструють, що у контексті професійної підготовки тренера можна визначити наступні структурні компоненти комунікативної компетентності:

1. *Мотиваційно-ціннісний компонент* (потреба у професійному спілкуванні; гуманістична спрямованість; педагогічна етика).

2. *Когнітивний компонент* (знання психології спілкування; знання вікової психології спортсменів; знання педагогічної комунікації).

3. *Операційно-діяльнісний компонент* (уміння слухати, переконувати, інструктувати; ведення діалогу; управління групою).

4. *Невербальний компонент* (жести, міміка, інтонація, просторове розташування; демонстрація рухових дій).

5. *Рефлексивний компонент* (самоаналіз власного стилю спілкування; корекція поведінки).

Для тренера це особливо важливо, оскільки значна частина професійного впливу здійснюється через команду, мотивацію, емоційний контакт та особистий авторитет.

Тому, в контексті підготовки майбутнього тренера визначаємо комунікативну компетентність як здатність ефективно реалізовувати професійно-педагогічне спілкування в спортивному середовищі на основі спеціальних знань, комунікативних умінь, емоційного інтелекту, невербальних засобів взаємодії та рефлексії. Це визначення узгоджується з напрацюваннями українських дослідників у галузі фізичної культури і спорту.

Метою статті є теоретичний аналіз проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів та наукове обґрунтування педагогічних умов її формування в процесі професійної підготовки.

Завдання статті:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів у вищих педагогічних закладах освіти.

2. Уточнити сутність і зміст поняття «комунікативна компетентність майбутніх тренерів» та значення у професійній діяльності тренера.

3. Визначити чинники, що впливають на ефективність формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів у процесі професійної підготовки.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів та розкрити особливості їх реалізації в освітньому процесі.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх тренерів у вищих педагогічних закладах освіти

Предмет дослідження: педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів.

Методологічну основу дослідження становить сукупність взаємопов'язаних наукових підходів, принципів і методів пізнання, єдність та взаємообумовленість яких забезпечують цілісне, системне й комплексне вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів у процесі професійної підготовки. Концептуальну основу дослідження складають положення системного, компетентнісного та діяльнісного підходів, які дають змогу розглядати процес формування комунікативної компетентності як цілісне педагогічне явище, спрямоване на розвиток професійно значущих знань, умінь, навичок і особистісних якостей майбутнього фахівця.

Реалізація методологічних засад дослідження забезпечувалася дотриманням принципів цілісності, індивідуалізації, інтегративності, практичної спрямованості та студентоцентрованості, що визначають логіку організації професійної підготовки майбутніх тренерів в умовах закладу вищої освіти. Нормативно-правову основу дослідження становлять чинні законодавчі та нормативні документи у сфері освіти і професійної підготовки фахівців, зокрема Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція розвитку педагогічної освіти, професійний стандарт «Викладачі закладів вищої освіти», а також стандарт вищої освіти за спеціальністю «Фізична культура і спорт».

Результати

Вважаємо, що якість професійної підготовки майбутніх тренерів залежить від реалізації педагогічних умов, спрямованих на підвищення рівня готовності фахівця до професійної діяльності. Серед можливих умов Н.Беседа виділяє наступні: удосконалення змісту, форм і методів підготовки; зміцнення в студентів ціннісного ставлення до професійної діяльності; активізація в них прагнення до саморозвитку та професійного зростання [13]. Ми поділяємо думку авторки і вважаємо за доцільне їх системно розширити та наголосити на таких, які найбільш повно охоплюють

мотиваційний, змістово-процесуальний і практико-рефлексивний аспекти формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів:

1. Формування позитивної мотивації та ціннісного ставлення до професійної комунікації.

Дана педагогічна умова передбачає розвиток у майбутніх тренерів усвідомлення значущості комунікативної компетентності як важливої складової професійної майстерності. Ефективність тренерської діяльності значною мірою залежить не лише від рівня спеціально-методичних знань, але й від здатності встановлювати продуктивну взаємодію зі спортсменами різної кваліфікації, створювати сприятливий психологічний клімат, мотивувати досягнення спортивних результатів та підтримувати партнерські відносини з усіма учасниками тренувального процесу.

Реалізація цієї умови передбачає:

- формування професійних цінностей і гуманістичної спрямованості особистості тренера;
- усвідомлення ролі комунікації в управлінні спортивною діяльністю;
- розвиток внутрішньої мотивації до самовдосконалення комунікативних умінь;
- стимулювання професійного інтересу до психології спілкування, лідерства, емоційного інтелекту.

Практично це може забезпечуватися через мотиваційні лекції, зустрічі з успішними тренерами, аналіз професійних кейсів, обговорення реальних ситуацій зі спортивної практики.

2. Інтеграція комунікативно орієнтованого змісту та інтерактивних технологій у професійну підготовку.

Ця педагогічна умова спрямована на системне включення комунікативного компонента у зміст фахової підготовки майбутніх тренерів. Формування комунікативної компетентності має відбуватися не епізодично, а бути інтегрованим в освітній процес через фахові дисципліни, зміст яких безпосередньо пов'язаний із професійною взаємодією. Реалізація цієї умови передбачає:

- доповнення змісту освітніх компонент питань педагогічного спілкування, конфліктології, психології команди, технік переконання та мотивації;
- використання інтерактивних методів навчання: тренінгів, рольових ігор, кейс-методу, моделювання професійних ситуацій;
- створення навчальних ситуацій, максимально наближених до реальної тренерської роботи.

Особливе значення має моделювання типових професійних ситуацій: проведення тренувального заняття, індивідуальна бесіда зі спортсменом, спілкування з батьками, врегулювання конфлікту в команді, психологічна взаємодія перед змаганнями.

3. Залучення здобувачів до практичної комунікативної діяльності та розвитку професійної рефлексії.

Ця педагогічна умова забезпечує перенесення сформованих знань і вмінь у реальну професійну діяльність. Комунікативна компетентність набуває практичної цінності лише тоді, коли майбутній тренер отримує можливість застосовувати її в реальному спортивно-педагогічному середовищі. Реалізація цієї умови передбачає:

- залучення здобувачів до виробничої (тренерської) та науково-педагогічної практики;
- участь в організації спортивних заходів, навчально-тренувальних зборів, змагань різного рівня;
- виконання функцій помічника тренера;

- систематичний аналіз власної комунікативної поведінки та її результативності.

Важливою складовою є розвиток професійної рефлексії, що проявляється у здатності майбутнього тренера аналізувати власний стиль спілкування, оцінювати ефективність взаємодії, виявляти комунікативні труднощі та коригувати власну поведінку відповідно до конкретної професійної ситуації.

Обговорення

Отримані результати теоретичного аналізу свідчать про доцільність розгляду формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів як цілісного, багатокомпонентного процесу, що узгоджується із сучасними підходами до професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Визначені педагогічні умови не є ізольованими, а функціонують у тісній взаємодії, що забезпечує системність і послідовність формування досліджуваної якості.

Зокрема, акцент на мотиваційному компоненті підтверджує наукові положення про провідну роль внутрішньої мотивації у професійному становленні особистості. Формування позитивного ставлення до професійної комунікації розглядається не лише як передумова оволодіння відповідними знаннями й уміннями, а як чинник, що визначає активність здобувачів у освітньому процесі, їхню готовність до самовдосконалення та професійного зростання. У цьому контексті результати дослідження узгоджуються з положеннями компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, які підкреслюють значення ціннісно-мотиваційної сфери майбутнього фахівця.

Змістово-процесуальний аспект, пов'язаний з інтеграцією комунікативно орієнтованого змісту та впровадженням інтерактивних технологій навчання, демонструє свою ефективність у формуванні практично спрямованих знань і вмінь. Отримані результати підтверджують, що традиційні форми навчання є недостатніми для розвитку комунікативної компетентності, тоді як активні та інтерактивні методи (тренінги, ділові ігри, моделювання професійних ситуацій) сприяють наближенню освітнього процесу до реальних умов професійної діяльності тренера. Це відповідає сучасним тенденціям модернізації вищої освіти, орієнтованої на практичну підготовку здобувачів.

Особливої уваги заслуговує практико-рефлексивний аспект, який забезпечує перенесення сформованих компетентностей у реальну професійну діяльність. Залучення здобувачів до комунікативної взаємодії в умовах, максимально наближених до професійних, у поєднанні з розвитком рефлексії створює умови для усвідомлення власного досвіду, виявлення труднощів та пошуку шляхів їх подолання. Це, у свою чергу, сприяє формуванню індивідуального стилю професійного спілкування та підвищенню ефективності педагогічної взаємодії.

Водночас слід зазначити, що ефективність реалізації визначених педагогічних умов значною мірою залежить від організаційно-методичного забезпечення освітнього процесу, рівня підготовленості викладачів до використання інтерактивних технологій, а також створення відповідного освітнього середовища. Таким чином, результати дослідження підтверджують, що комплексне поєднання мотиваційного, змістово-процесуального та практико-рефлексивного аспектів забезпечує ефективне формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів і відповідає сучасним вимогам до їхньої професійної підготовки.

Висновки

У результаті теоретичного аналізу проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови, реалізація яких забезпечує цілісність цього процесу в системі професійної підготовки. Встановлено, що найбільш ефективними є умови, які комплексно

охоплюють мотиваційний, змістово-процесуальний і практико-рефлексивний аспекти професійного становлення здобувачів.

З'ясовано, що формування позитивної мотивації та ціннісного ставлення до професійної комунікації сприяє усвідомленню майбутніми тренерами значущості комунікативної компетентності як невід'ємної складової професійної майстерності, активізує їхню внутрішню потребу до саморозвитку, удосконалення комунікативних умінь і розвитку гуманістичної спрямованості професійної діяльності.

Доведено, що інтеграція комунікативно орієнтованого змісту в систему фахової підготовки та використання інтерактивних освітніх технологій забезпечують формування необхідних знань, умінь і навичок професійного спілкування, розвивають здатність ефективно взаємодіяти з учасниками спортивно-педагогічного процесу, приймати конструктивні рішення в складних комунікативних ситуаціях та здійснювати педагогічний вплив.

Встановлено, що залучення здобувачів до практичної комунікативної діяльності в умовах реального професійного середовища у поєднанні з розвитком професійної рефлексії забезпечує перенесення набутих компетентностей у практичну площину, сприяє формуванню індивідуального стилю професійного спілкування, здатності до самоаналізу, самокорекції та підвищення ефективності комунікативної взаємодії.

Отже, реалізація визначених педагогічних умов у їх взаємозв'язку створює методологічне підґрунтя для цілеспрямованого формування комунікативної компетентності майбутніх тренерів та підвищення якості їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у експериментальній перевірці запропонованих педагогічних умов, а також розроблення методичних рекомендацій щодо їх впровадження у практику підготовки майбутніх тренерів.

Список використаних джерел

1.Гнатенко К. В. Аспекти формування мовної культури як складової професійної культури майбутніх фахівців // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов». 2021. № 94. С. 53–59. DOI: 10.26565/2227-8877-2021-94-08.

2.Гриньків А. І. Комунікативна компетентність у професійній підготовці менеджерів соціокультурної діяльності // Вища освіта України. 2022. № 4 (87). С. 63–70. DOI: 10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).07.

3. Добротвор О. В. Комунікативна компетентність як предмет наукового дослідження // Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 3. С. 56–62.

4.Ковалинська І. В. Невербальна комунікація. Київ : Освіта України, 2014. 289 с.

5.Корніяка О. М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення // Психолінгвістика. Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2011. Вип. 8. С. 33–45.

6.Лахтадир О. В. Комунікативна компетентність майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту // Психолінгвістика в сучасному світі. 2016. С. 73–75. ISBN 978-966-8906-58-9.

7.Ольхович О. В. Невербальна комунікація як складова міжкультурної компетентності // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2009. № 11. С. 81–90.

8.Підоренко В. В., Сотніченко Т. А. Комунікативна компетентність // Наукові записки. 2007. Вип. 8. С. 122–123.

9.Царик О., Кричківська О. Peculiarities of communicative competence formation of future physical education specialists // Pedagogical Discourse. 2024. № 36. P. 65–70. DOI: 10.31475/ped.dys.2024.36.09.

10. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2014. № 1. С. 103–108.

11. Шукатка О., Конох А., Мосейчук Ю., Борисевич Л. До проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури у закладах вищої освіти // Освіта. Інноватика. Практика. 2025. Т. 13. № 5. С. 100–105. DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i5-015.

12. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Серія: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2007. Т. 71. С. 3–8.

13. Beseda N., Vorobjov O. Study training as means of future specialists in physical culture and sport communicative competence creating // *Educological Discourse*. 2018. № 3–4 (22–23). P. 161–172. DOI: 10.28925/2312-5829.2018.3-4.679.

14. Griban G. Professional and communicative competence as one of the requirements for the formation of a modern coach's personality // *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University*. Series 15. 2023. Vol. 3 (162). P. 107–113.

15. Light J., McNaughton D. Communicative competence for individuals who require augmentative and alternative communication: A new definition for a new era of communication? 2014. DOI: 10.48550/arXiv.1411.6568.

16. McCroskey J. C. Communication competence and performance: A research and pedagogical perspective // *Communication Education*. 1982. Vol. 31. P. 42–54.

17. Spitzberg B. H., Cupach W. R. *Interpersonal communication competence*. Beverly Hills, CA : Sage, 1984. 456 p.

References

1. Hnatenko, K. V. (2021). Aspekty formuvannia movnoi kultury yak skladovoi profesiinnoi kultury maibutnykh fakhivtsiv [Aspects of language culture formation as a component of professional culture of future specialists]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya "Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov"*, (94), 53–59. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2021-94-08>
2. Hrynkiv, A. I. (2022). Komunikatyvna kompetentnist u profesiinii pidhotovtsi menedzheriv sotsiokulturnoi diialnosti [Communicative competence in the professional training of socio-cultural activity managers]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 4(87), 63–70. [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4\(87\).07](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).07)
3. Dobrotvor, O. V. (2013). Komunikatyvna kompetentnist yak predmet naukovooho doslidzhennia [Communicative competence as a subject of scientific research]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka*, (3), 56–62.
4. Kovalynska, I. V. (2014). *Neverbalna komunikatsiia* [Nonverbal communication]. *Osvita Ukrainy*.
5. Korniiaka, O. M. (2011). Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv na riznykh etapakh yikh profesiinoho stanovlennia [Features of the development of communicative competence of specialists at different stages of their professional formation]. *Psykhohinhvistyka*, (8), 33–45.
6. Lakhtadyr, O. V. (2016). Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho fakhivtsia z fizychnoi kultury i sportu [Communicative competence of the future specialist in physical culture and sport]. In *Psykhohinhvistyka v suchasnomu sviti* (pp. 73–75).

7. Olkhovych, O. V. (2009). Neverbalna komunikatsiia yak skladova mizhkulturnoi kompetentnosti [Nonverbal communication as a component of intercultural competence]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*, (11), 81–90.
8. Pidorenko, V. V., & Sotnichenko, T. A. (2007). Komunikatyvna kompetentnist [Communicative competence]. *Naukovi zapysky*, (8), 122–123.
9. Tsaryk, O., & Krychkivska, O. (2024). Peculiarities of communicative competence formation of future physical education specialists. *Pedagogical Discourse*, (36), 65–70. <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2024.36.09>
10. Cherezova, I. O. (2014). Komunikatyvna kompetentnist yak intehralna yakist osobystosti [Communicative competence as an integral quality of the personality]. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya "Psykhologichni nauky"*, (1), 103–108.
11. Shukatka, O., Konokh, A., Moseichuk, Yu., & Borysevych, L. (2025). Do problemy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury u zakladakh vyshchoi osvity [On the problem of communicative competence formation of future specialists in physical culture in higher education institutions]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 13(5), 100–105. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i5-015>
12. Yahupov, V. V., & Svystun, V. I. (2007). Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity [Competency-based approach to specialist training in higher education]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Kyievo-Mohylianska akademiia". Seriya: Pedagogichni, psykhologichni nauky ta sotsialna robota*, 71, 3–8.
13. Beseda, N., & Vorobjov, O. (2018). Study training as means of future specialists in physical culture and sport communicative competence creating. *Educological Discourse*, 3–4(22–23), 161–172. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.3-4.679>
14. Griban, G. (2023). Professional and communicative competence as one of the requirements for the formation of a modern coach's personality. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15*, 3(162), 107–113.
15. Light, J., & McNaughton, D. (2014). *Communicative competence for individuals who require augmentative and alternative communication: A new definition for a new era of communication?* <https://doi.org/10.48550/arXiv.1411.6568>
16. McCroskey, J. C. (1982). Communication competence and performance: A research and pedagogical perspective. *Communication Education*, 31, 42–54.
17. Spitzberg, B. H., & Cupach, W. R. (1984). *Interpersonal communication competence*. Sage.